

การขุดรีดแอบแฝงในระบบเกษตรพันธสัญญา

LATENT EXPLOITATION EMBEDDING IN CONTRACT FARMING

¹เกสรสิริ ลิลาลัย, ²โอฬาร ถิ่นบางเตียว และ ³รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข

¹Gaysornsiri Lilalai, ²Olarn Thinbangtieo and ³Rungnapa Yanyongkasemsuk

¹คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Thailand

Received: 2022-03-21

¹Corresponding Author's Email: gaysornsiri.a@gmail.com

Revised: 2022-04-21

¹เบอร์โทร: 096-8892953

Accepted: 2022-04-28

บทคัดย่อ

การศึกษาการขุดรีดแอบแฝงในระบบเกษตรพันธสัญญาเป็นศึกษารูปแบบเกษตรพันธสัญญาในการเลี้ยงสุกรในพื้นที่เขต 7 (สมุทรสาคร สมุทรสงคราม นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์) และการขุดรีดที่บริษัทคู่สัญญากระทำต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร รวมถึงผลกระทบจากการขุดรีดของบริษัทคู่สัญญาที่มีต่อเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์มในพื้นที่เขต 7 โดยการศึกษาครั้งนี้ มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรในเขต 7, แรงงานรับจ้างในฟาร์มสุกร และตัวแทนบริษัทในระบบเกษตรพันธสัญญา เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หารูปแบบของเกษตรพันธสัญญา ผลกระทบจากการเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา และแนวทางการปรับตัวของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่เขต 7 มีรูปแบบเกษตรพันธสัญญาเป็นแบบสัญญาจ้างเลี้ยงและสัญญาประกันราคา ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการขุดรีดและความเข้มข้นของการขุดรีดของบริษัทที่มีต่อเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์ม เช่น สัญญาเป็นสัญญาสำเร็จรูป เกษตรกรไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงในสัญญา, การที่บริษัทบังคับซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัทเท่านั้น หรือ การกำหนดราคาซื้อ-ขาย โดยบริษัท เป็นต้น นอกจากการขุดรีดที่ปรากฏในสัญญาแล้ว ยังมีการขุดรีดที่ไม่ปรากฏในข้อตกลงหรือเงื่อนไขตามสัญญา แต่เป็นการขุดรีดแอบแฝง เช่น การถูกบังคับให้ปรับปรุงโรงเรือน การจ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชาให้แก่ตัวแทนบริษัท เป็นต้น นอกเหนือจากการขุดรีด เกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์มยังได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ เช่น การบาดเจ็บจากการทำงาน การสูดดมฝุ่นละออง และสารเคมีที่ใช้ในกระบวนการเลี้ยงสัตว์ หรือการพักผ่อนที่ไม่เป็นเวลา รวมถึงการที่แรงงานรับจ้าง

ในฟาร์มถูกทำร้ายร่างกายจากเกษตรกรหรือหัวหน้าแรงงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ เกษตรกรจึงมีการปรับตัวเพื่อลดการพึ่งพาและการขูดรีดจากบริษัท เกษตรกรบางรายใช้วิธีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองหรือเปลี่ยนบริษัทคู่สัญญาโดยเลือกบริษัทที่เห็นว่ามีข้อตกลงในสัญญาที่เป็นธรรมกว่าบริษัทเดิม ขณะที่เกษตรกรบางรายเลือกที่จะเข้าสู่ภาวะอิสระแบบเต็มตัว คือออกจากระบบเกษตรพันธสัญญาและเลี้ยงสุกรแบบอิสระขายผลผลิตให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง

คำสำคัญ: เกษตรพันธสัญญา; การขูดรีดแบบแฝง; ภาวะอิสระ

Abstract

The study on latent exploitation embedding in contract farming investigated a structure of contract farming of swine feeding in provinces of the 7th area (Samut Sakhon, Samut Songkhram, Suphan Buri, Ratchaburi, Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan), exploitation which was committed by contracting companies that exploited farmers feeding the swine as well as the effects of such exploitation on the farmers and labor employed to work on the farms in the 7th area. In this research, farmers feeding swine in the 7th area, labor on swine farms and representatives of companies in the system of contract farming were selected for samples. In-depth Interview and Non-participant Observation conducted by the researcher were governed so as to gather data. The collected data was then analyzed in order to discover structure of contract farming, effects of entering into the system of contract farming and guideline for the farmers to improve themselves.

The finding revealed that in the 7th area, there were structures of contract farming categorized into swine feeding contract and price guarantee contract which affected the exploitation and severity of the exploitation of the farmers and the labor by those companies; for example, in a completed contract the farmers were not allowed to determine any clauses; the farmers were forced to by factors of production from only such companies; or purchasing and selling price was set by the companies and so on. Apart from the exploitation existing in such contracts, there was exploitation disappearing in terms and conditions of the contracts which was

latent exploitation; for instance, farmers were required to renovate the swine's house and required to pay the companies' representatives extra money which was not required by the contracts and so on. Besides, health of the farmers and labor working on the farms was affected, such as, being wounded because of such working, breathing air contaminated by dust and toxic chemical used in the process of feeding and living with unscheduled rest. The workers on the farms were furthermore injured by farmers or chief of workers. As a result, the farmers adapted themselves in order to avoid depending on the companies and being exploited by the companies. Some of the farmers assembled in groups so that they could negotiate or change their contracting parties in order to enter into a contract with a company providing them more reasonable terms and conditions than their former contracting parties. Some of those farmers decided to run their farms with full independence which meant they terminated contract farming and independently ran their farms so as to directly sell to consumers.

Keywords: Contract Farming; Latent Exploitation; Independence

บทนำ

เกษตรพันธสัญญาปรากฏตัวขึ้นและเป็นที่รู้จักในประเทศไทยกว่าครึ่งศตวรรษ โดยเริ่มจากการทำสัญญาระหว่างบริษัทผู้รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรและเกษตรกรผู้ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง มันฝรั่ง ถั่วเหลือง แล้วจึงพัฒนามาเป็นการทำเกษตรพันธสัญญาในการเลี้ยงสัตว์ อย่างไรก็ตาม หากมองย้อนไปถึงนิยามของเกษตรพันธสัญญา ว่าเป็นการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างเกษตรกรกับนายทุน เกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย เริ่มต้นพร้อม ๆ กับระบบศักดินา (Suebwattana and Phruttinarakorn, 1988) ชุมนางคหบดีที่มีที่ดินจะให้เกษตรกรหรือไพร่เช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร และมีการเก็บค่าเช่าเป็นผลผลิตที่เกษตรกรเพาะปลูกได้ หรือที่เรียกว่า “นาฝ้างั่ง” (Vimuktalob, 1988) ซึ่งเป็นการแบ่งผลผลิตที่ได้ระหว่างเจ้าของที่ดินและเกษตรกรคนละครึ่ง ซึ่งหากมองในแง่ของต้นทุนในการผลิต เกษตรกรย่อมเสียเปรียบจากการแบ่งปันผลผลิตในรูปแบบดังกล่าว เพราะเกษตรกรต้องลงแรง ลงทุนในด้านของปัจจัยการผลิต อาทิ ค่าแรง ค่าเมล็ดพันธุ์ และแบกรับความ

เสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ ขณะที่เจ้าของที่ดินซึ่งส่วนใหญ่เป็นขุนนาง ไม่มีต้นทุนในการให้เช่าที่ดินแต่อย่างใด เพราะที่ดินในสมัยนั้นได้มาจากการพระราชทานให้ของกษัตริย์

นักวิชาการทั่วโลกได้ทำการศึกษาข้อดี-ข้อเสียของระบบเกษตรพันธสัญญาเพื่อนำมาปรับปรุงระบบให้มีความเหมาะสม เป็นธรรมแก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ในงานวิจัยของ Little and Watts (1994) และ Singh (2002) มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า แม้ว่าเกษตรพันธสัญญาจะถูกมองว่าเป็นการแก้ปัญหาสำหรับเกษตรกรที่ขาดข้อมูลด้านการตลาด ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน และลดความเสี่ยงด้านตลาดที่ และยังช่วยให้เกษตรกรรายย่อยเข้าสู่ตลาดขายผลผลิต ในทางกลับกัน Singh (2006) เห็นว่าระบบเกษตรพันธสัญญาเป็นช่องทางที่บริษัทใช้แสวงหาผลประโยชน์จากเกษตรกร โดยจ่ายค่าตอบแทนต่ำเมื่อเทียบกับค่าแรงขั้นต่ำที่เกษตรกรควรได้รับ มีการรวบรวมเกษตรกรรายย่อยเข้าสู่การเกษตรเชิงพาณิชย์ ควบคุมการผลิตของเกษตรกรให้เป็นไปตามที่บริษัทต้องการ การกระทำเช่นนี้ จึงถูกมองว่าเป็นข้อเสียของระบบเกษตรพันธสัญญาที่ทำให้เกษตรกรถูกขูดรีดมากกว่าการทำเกษตรแบบอิสระ ขณะเดียวกันเกษตรกรก็ต้องพึ่งพาบริษัทจนไม่สามารถสร้างความเป็นอิสระให้แก่ตนเองได้

สำหรับเกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย ความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นระหว่างเกษตรกรและนายทุนปรากฏให้เห็นมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าภาครัฐได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ระบบเกษตรพันธสัญญายังคงเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างความไม่เท่าเทียมกันในสังคม Ouyyanont and Wanaset (n.d.) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเกษตรพันธสัญญาพบว่า เกษตรพันธสัญญาสร้างความเหลื่อมล้ำ 4 ประการ ได้แก่ (1) ความไม่เท่าเทียมกันในการรับรู้รายละเอียดของสัญญา เกษตรกรไม่เข้าใจในสัญญาที่ได้ลงนามไป (2) บริษัทมีอำนาจเหนือตลาดในทุกกระบวนการ (3) ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ แม้ดูเหมือนว่าเกษตรกรจะมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรทั่วไป แต่ในความเป็นจริงแล้ว เกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญา มีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า และ (4) ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องการรับความเสี่ยง จากเงื่อนไขในสัญญา เกษตรกรจะต้องแบกรับความเสี่ยงในเกือบทุกขั้นตอนตั้งแต่การเลี้ยงไปจนถึงความเสี่ยงด้านราคา ที่ดูเหมือนจะมีการบูรณาการซื้อขายที่แน่นอน แต่ในความเป็นจริงบริษัทจะหักค่าความเสียหายที่เกษตรกรไม่อาจทวงคืนได้ ผลจากความไม่เท่าเทียมนี้เอง ทำให้เกษตรกรจำนวนหนึ่งออกจากระบบเกษตรพันธสัญญา แต่ในรายที่ยังคงอยู่ในระบบเกษตรพันธสัญญา เกษตรกรล้นหาวิธีที่จะพ้นจากถูกขูดรีดจากระบบเกษตรพันธสัญญาและลดการพึ่งพาบริษัท ขณะเดียวกันก็สร้างอำนาจต่อรองกับบริษัทเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกัน การขูดรีดนั้นจะมีความเข้มข้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่สำคัญคือประเภทของเกษตรพันธสัญญา และเงื่อนไขในสัญญา

จากผลที่เกิดจากระบบเกษตรพันธสัญญาตัวเอง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า เพราะเหตุใดเกษตรกรจึงเลือกเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา และการทำเกษตรพันธสัญญาในประเทศไทยมีรูปแบบอย่างไร และเมื่อเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาแล้ว เกษตรกรได้รับผลกระทบจากการทำสัญญาอย่างไร โดยเฉพาะการทุจริตที่เกิดจากสัญญาและการทุจริตแอบแฝง และเกษตรกรมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อรับมือกับการทุจริตที่เกิดขึ้น ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรในพื้นที่เขต 7 (สมุทรสงคราม นครปฐม สุพรรณบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์) เป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากเป็นสัตว์ที่มีการทำเกษตรพันธสัญญาอย่างแพร่หลาย และจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงสุกรมากที่สุดในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรในพื้นที่เขต 7
2. เพื่อศึกษาการทุจริตแอบแฝงที่บริษัทคู่สัญญากระทำต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร และผลกระทบจากการทุจริตของบริษัทคู่สัญญาที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์มในพื้นที่เขต 7
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรจากภาวะพึ่งพาสู่ภาวะอิสระ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยแบบ Case Study Methodology ศึกษารูปแบบของเกษตรพันธสัญญาในการเลี้ยงสุกรและการถูกทุจริตของเกษตรกรจากบริษัทคู่สัญญา โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (Critical Political Economy) เป็นฐานในการวิพากษ์ เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบของสัญญาและการทุจริตที่แอบแฝงอยู่ในสัญญาระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรและบริษัทคู่สัญญา

การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลจาก

1. เอกสารวิชาการ งานวิจัย บทความ สถิติ บันทึกค่าใช้จ่ายของเกษตรกร สัญญาระหว่างเกษตรกรและบริษัทคู่สัญญา
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกร แรงงานรับจ้างในฟาร์ม และตัวแทนบริษัทคู่สัญญา
3. ตลอดจนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูลในส่วนของชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์ม

การตรวจสอบข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและจากข้อมูลอื่น ๆ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบแบบสามเส้า จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลและแบ่งหัวข้อย่อยตามวัตถุประสงค์เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์เชิงพรรณนา(Descriptive Method) ถอดปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง และตีความปรากฏการณ์ จากนั้นจึงใช้การวิพากษ์ (Criticism) อธิบายผลกระทบที่เกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์มได้รับการเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา โดยเฉพาะการขูดรีดที่เกิดจากสัญญาและการขูดรีดแอบแฝง ตลาดจนวิเคราะห์การปรับตัวของเกษตรกรเพื่อการขูดรีดจากบริษัทคู่สัญญาอันนำไปสู่ภาวะอิสระ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรในพื้นที่เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า การทำเกษตรพันธสัญญาในพื้นที่เขต 7 พบว่ามีรูปแบบของสัญญาที่สำคัญ 2 รูปแบบ ได้แก่

1. สัญญาจ้างเลี้ยง โดยสัญญาจ้างเลี้ยงจะแบ่งย่อยได้อีก 3 ประเภท คือ

สัญญาจ้างเลี้ยงสุกรขุน เมื่อเกษตรกรต้องการเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา บริษัทและเกษตรกรจะเจรจาตกลงเงื่อนไขในการเลี้ยง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัญญาสำเร็จรูปที่บริษัทได้กำหนดไว้แล้ว แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามศักยภาพในกรเลี้ยงของเกษตรกรแต่ละราย โดยเกษตรกรต้องเตรียมโรงเรือนตามรูปแบบที่บริษัทกำหนดพร้อมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น รางสำหรับให้อาหารและน้ำ พัดลมดูดอากาศ ระบบไฟฟ้าสำรอง สถานที่สำหรับจัดเก็บอาหารสัตว์ เป็นต้น รวมถึงจัดหาแรงงานให้สอดคล้องกับปริมาณสุกรที่จะเลี้ยง โดยปริมาณสุกรที่เกษตรกรจะเลี้ยงขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรือนจำนวนแรงงาน และความต้องการของตลาด ซึ่งบริษัทจะเป็นผู้ตัดสินใจ เมื่อเตรียมโรงเรือนพร้อมแล้ว บริษัทจะเข้าตรวจสอบความพร้อม จากนั้นเกษตรกรต้องจ่ายค่าประกันความเสียหายหรือที่เรียกว่าค่าลูกพันธุ์ จากนั้นบริษัทจะส่งมอบลูกสุกรให้แก่เกษตรกร เกษตรกรมีหน้าที่เลี้ยงสุกรจนกว่าจะได้ครบกำหนดเวลาและได้น้ำหนักตามที่บริษัทกำหนด โดยบริษัทจะจัดหาอาหาร วิตามิน และวัคซีนให้แก่เกษตรกร

เมื่อถึงกำหนดตามสัญญา บริษัทจะส่งทีมจับสุกรมาจับสุกรไปยังโรงเชือด โดยบริษัทจะแจ้งให้เกษตรกรทราบล่วงหน้าประมาณหนึ่งสัปดาห์ จากนั้นเกษตรกรต้องดำเนินการยื่นแบบคำขออนุญาตนำหรือย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในราชอาณาจักร ณ สำนักงานปศุสัตว์ในพื้นที่ เพื่อส่งมอบให้กับพนักงานขับรถขนส่งสุกรเป็นหลักฐานในการขนส่งสุกรข้ามเขตพื้นที่ ก่อนถึงกำหนดจับสุกรประมาณ 12 ชั่วโมง ต้องดให้อาหารสุกร ให้ได้เพียงแค่น้ำ เพราะหากมีอาหารหลงเหลือในกระเพาะ

บริษัทจะหักเงินค่าความเสียหาย เมื่อเริ่มขนย้ายสุกร จะนับสุกรก่อนการขนขึ้นรถ ส่วนการชั่งน้ำหนักนั้น อาจทำการชั่งหน้าฟาร์มหรือชั่งหน้าโรงเชือดขึ้นอยู่กับข้อตกลงในสัญญา เพื่อตรวจสอบน้ำหนักสุกรว่าอยู่ในเกณฑ์ที่บริษัทกำหนดหรือไม่ หลังจากจับสุกรแล้ว จะต้องมีการทำความสะอาดโรงเรือน และพักโรงเรือนตามระยะเวลาที่กำหนดในสัญญาประมาณ 45 วัน ก่อนทำสัญญาและลงสุกรรอบใหม่ เพื่อป้องกันเชื้อโรคที่อาจตกค้าง

ภายหลังการจับสุกร ตัวแทนบริษัทหรือ “เซลล์” จะ “สรุปรุ่น” คือ จัดทำเอกสารสำหรับการเบิกจ่ายเงินไปยังแผนกบัญชีของบริษัท โดยคำนวณค่าจ้างเลี้ยงจากยอดสุกรที่ส่งเข้าโรงชำแหละ และหักลบด้วยค่าอาหาร เวชภัณฑ์ เงินมัดจำที่ยังจ่ายไม่ครบ เงินกู้(กรณีเกษตรกรกู้ยืมเงินจากบริษัท) รวมถึงหักเงินค่าความเสียหายในกรณีที่พบว่าสุกรที่ส่งไปยังโรงชำแหละมีความพิการ มีรอยกัดทำให้ผิวหนังสลาย มีอาหารตกค้างในกระเพาะ จากนั้น 2 - 4 สัปดาห์จะนัดวันให้เกษตรกรเข้าไปรับค่าจ้างเลี้ยงที่สำนักงาน

สัญญาจ้างเลี้ยงสุกรพ่อพันธุ์แม่พันธุ์หรือสุกรป่วย จะมีลักษณะสัญญาคัดลอกกับการจ้างเลี้ยงสุกรขุน แต่ไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน เกษตรกรมีหน้าที่จัดเตรียมโรงเรือนตามมาตรฐานของบริษัท เมื่อมีสุกรที่ปลดระวางหรือป่วยหรือเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สุกรที่อยู่ระหว่างการพักเพื่อเตรียมการผสมพันธุ์ บริษัทจะส่งสุกรเหล่านี้ให้แก่เกษตรกรเลี้ยงดู ทั้งนี้ สัญญาจ้างเลี้ยงในลักษณะนี้ปัจจุบันมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากบริษัทส่วนใหญ่มีฟาร์มสำหรับเพาะพันธุ์เอง

สัญญาจ้างเพาะพันธุ์ลูกสุกรหรือสัญญาจ้างเลี้ยงแม่พันธุ์สุกร ปัจจุบันจะพบได้เฉพาะในเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการเพาะพันธุ์สุกรสูงเท่านั้น เนื่องจากบริษัทส่วนใหญ่มีฟาร์มเพาะพันธุ์ลูกสุกรเอง สัญญารูปแบบนี้จึงมีน้อยลง โดยสัญญาการจ้างเพาะพันธุ์ลูกสุกรนั้น เกษตรกรมีหน้าที่เตรียมโรงเรือน อุปกรณ์ และวางระบบต่าง ๆ ตามที่บริษัทกำหนด ซึ่งจะมีความแตกต่างจากโรงเรือนที่ใช้ขุนสุกรทั่วไป ต้องมีคอกแยกสำหรับสุกรที่เพิ่งตกลูกและอยู่ระหว่างให้นม เมื่อเกษตรกรจ่ายเงินประกันให้กับบริษัทแล้ว บริษัทจะนำพ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์สุกรมาลง เพื่อให้เกษตรกรทำการเพาะพันธุ์สุกรต่อไป

2. สัญญาประกันราคา เป็นที่นิยมของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรเพราะเมื่อคำนวณต้นทุน-กำไรแล้ว เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนมากกว่าสัญญาแบบจ้างเลี้ยง ยิ่งถ้าขุนสุกรได้น้ำหนักมากโดยใช้อาหารน้อย ก็จะได้ผลตอบแทนสูง เพราะรายได้จะมาจากการน้ำหนักสุกรคูณราคารับซื้อ แต่ถ้าเป็นสัญญาจ้างเลี้ยงจะคำนวณรายได้จากจำนวนสุกรที่รอดชีวิตและส่งไปยังโรงชำแหละ ลักษณะทั่วไปของสัญญาประกันราคานี้ เป็นสัญญาที่บริษัททำกับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุน โดยมีลักษณะคล้ายกับสัญญาจ้างเลี้ยงสุกรขุน อย่างไรก็ดี เกษตรกรบางรายเห็นว่าสัญญาเช่นนี้มีใช้สัญญาประกันราคา

แท้จริง เป็นเพียงสัญญาประกันด้านการตลาด เพราะแม้ว่าจะมีการตกลงราคารับซื้อในสัญญา แต่จากประสบการณ์พบว่า หากราคาตลาดตกต่ำลง บริษัทจะมีข้ออ้างในการหักราคารับซื้อ กล่าวคือรับซื้อในราคาเดิมแต่มีการหักค่าความเสียหายสูง ซึ่งค่าความเสียหายนี้ เกษตรกรไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ส่งผลให้ในความเป็นจริงเกษตรกรจะไม่ได้รับเงินตามที่ตกลงกันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า รูปแบบเกษตรพันธสัญญาในการเลี้ยงสุกรในพื้นที่เขต 7 นั้น มีสองรูปแบบ คือ สัญญาแบบจ้างเลี้ยงและสัญญาประกันราคา โดยสัญญาแบบจ้างเลี้ยงปัจจุบันมีน้อยลง เกษตรกรและบริษัทเปลี่ยนมาทำสัญญาประกันราคามากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการชดเชยที่บริษัทคู่สัญญากระทำต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร และผลกระทบจากการชดเชยของบริษัทคู่สัญญาที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์มในพื้นที่เขต 7

ผลการวิจัยพบว่า การทำเกษตรพันธสัญญานั้น เกษตรกรมีความจำเป็นต้องพึ่งพาบริษัทอยู่หลายประการ ได้แก่

1. เงินทุน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรจำนวนมากเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา เพราะเมื่อเข้าทำสัญญากับบริษัท เกษตรกรสามารถกู้ยืมเงินจากบริษัทหรือจากสถาบันการเงินผ่านบริษัทภายใต้เงื่อนไขพิเศษ เพื่อใช้ในการลงทุนไม่ว่าจะเป็นการลงทุนเพื่อเริ่มต้นสร้างโรงเรือนหรือแม้แต่การกู้ยืมเงินจากบริษัทเพื่อชำระค่าไฟฟ้า-ประปาหรือค่าจ้างแรงงาน ซึ่งบริษัทจะให้เกษตรกรยืมเงินและชำระโดยหักจากค่าตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับจากการเลี้ยงสุกร

2. จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้ด้านการตลาด หรือแม้แต่ในรายที่มีความรู้ด้านการตลาดก็เห็นว่า การทำการตลาดเองนั้นเป็นเรื่องยาก ไม่สามารถแข่งขันกับบริษัทขนาดใหญ่ได้ อีกทั้งไม่ต้องการเสี่ยงกับความผันผวนของราคาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้เมื่อเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาแล้ว เกษตรกรไม่สามารถนำสุกรที่เลี้ยงไปขายให้แก่บุคคลภายนอกได้ เพราะถือว่าสุกรเป็นทรัพย์สินของบริษัท เมื่อไม่สามารถขายสินค้าให้แก่บุคคลอื่นได้นั้น บริษัทจึงเป็นผู้ผูกขาดตลาดเพียงผู้เดียว ตลาดจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เกษตรกรต้องพึ่งพาบริษัทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. ปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์สุกร อาหาร เวชภัณฑ์ วัคซีน เป็นสิ่งที่ทุกบริษัทกำหนดเป็นเงื่อนไขในสัญญาว่าจะต้องใช้เฉพาะที่บริษัทจัดหาให้เท่านั้น สาเหตุหนึ่งมาจากการที่แต่ละบริษัทมีพันธุ์สุกรที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เกษตรกรจึงไม่สามารถใช้สุกรจากแหล่งอื่นได้ ยิ่งไปกว่านั้น การที่สุกรมีลักษณะเฉพาะทำให้ไม่สามารถกินอาหารสูตรอื่นนอกเหนือจากที่บริษัทจัดหาให้ได้ โดยเกษตรกรบางรายได้ให้ข้อมูลว่า เคยมีการนำอาหารยี่ห้ออื่นให้สุกรกิน ปรากฏว่าสุกรมีอาการป่วยถ่ายเหลว จึงต้องหยุดให้อาหารยี่ห้ออื่น อย่างไรก็ตาม สำหรับบางบริษัทนั้น แม้ว่าจะมีข้อตกลงใน

เกษตรกรต้องใช้อาหารที่บริษัทจัดเตรียมให้ แต่ในทางปฏิบัติก็มีการผ่อนปรนให้เกษตรกรให้อาหารเสริม เช่น หยวกกล้วย รำข้าว แก่สุกร และเนื่องด้วยการเลี้ยงสุกรใช้ระยะเวลานาน ระหว่างการเลี้ยงจึงต้องมีการทำวัคซีน ซึ่งบริษัทจะเป็นผู้จัดหาให้เท่านั้น กรณีที่สุกรป่วยก็จะต้องให้สัตวแพทย์หรือสัตวบาลของบริษัทเป็นผู้รักษาและให้ยา เกษตรกรไม่สามารถทำการรักษาเองได้หรือให้สัตวแพทย์ภายนอกมาทำการรักษาเด็ดขาด ด้วยเหตุผลเหล่านี้เอง ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะพันธุ์สุกร อาหาร เวชภัณฑ์ วัคซีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. องค์ความรู้และเทคโนโลยี จากการที่เกษตรกรจำนวนหนึ่งเป็นเกษตรกรหน้าใหม่ ไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกร จึงต้องพึ่งพาองค์ความรู้ของที่บริษัทถ่ายทอดให้ แต่เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาองค์ความรู้จากบริษัท

สำหรับเทคโนโลยีนั้น เกษตรกรมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากข้อตกลงในสัญญาระหว่างบริษัทและเกษตรกรมีความแตกต่างกัน บางบริษัทมีการนำเสนอให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการเลี้ยงสุกร เช่น โรงเรือนอัจฉริยะที่มีการควบคุมภายในโรงเรือนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว แต่มีเกษตรกรบางรายให้ความสนใจในเรื่องของการบำบัดของเสียจากฟาร์มและนำมาผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า ทั้งนี้ ระบบต่าง ๆ ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง มีต้นทุนสูง ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้เอง องค์ความรู้และเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพียงเกษตรกรรายใหม่เท่านั้น ที่ต้องพึ่งพาบริษัท

5. แรงงานรับจ้างในฟาร์ม แม้ว่าการจัดหาแรงงานรับจ้างในฟาร์มจะไม่ใช่อะไรในสัญญาที่บริษัทต้องจัดหาให้ แต่สำหรับเกษตรกรรายใหม่บางรายหรือในช่วงเวลาที่แรงงานรับจ้างในพื้นที่ขาดแคลน จำเป็นต้องพึ่งพาตัวแทนบริษัทในการจัดหาแรงงานรับจ้างในฟาร์ม ซึ่งการจัดหาแรงงานนี้เป็นข้อเสนอที่ตัวแทนบริษัทนำเสนอให้แก่เกษตรกร โดยไม่เกี่ยวข้องกับบริษัทแต่อย่างใด โดยเกษตรกรอาจค่าตอบแทนให้แก่ตัวแทนบริษัทแล้วแต่ตกลง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่เกษตรกรต้องพึ่งพาบริษัทก็คือ ปัจจัยการผลิต(ลูกพันธุ์ อาหาร เวชภัณฑ์ วัคซีน) ตลาด และเงินทุน ส่วนองค์ความรู้และเทคโนโลยีนั้นจะพบเฉพาะในเกษตรกรรายใหม่ และสำหรับแรงงานรับจ้างในฟาร์มจะพบในเกษตรกรรายใหม่หรือในช่วงที่แรงงานในพื้นที่ขาดแคลนเท่านั้น เกษตรกรจึงจะพึ่งพาตัวแทนของบริษัท ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับบริษัทแต่อย่างใด

สำหรับประเด็นเรื่องการทุจริตนั้น จากการที่เกษตรกรต้องพึ่งพาบริษัทในหัวข้อที่ 1 ส่งผลให้เกิดการทุจริตทั้งทางตรงที่ปรากฏในสัญญาและที่ไม่ปรากฏในสัญญาหรือ “การทุจริตแอบแฝง” โดยการทุจริตที่เกิดจากการทำเกษตรพันธสัญญา สามารถแบ่งได้เป็นสองส่วน คือ

1. การทุจริตที่เกิดกับเกษตรกร

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้ว เมื่อเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญา เกษตรกรต้องทำตามเงื่อนไขในสัญญาที่ทำไว้กับบริษัท ซึ่งข้อตกลงในสัญญาเป็นข้อตกลงหรือเงื่อนไขที่บริษัทกำหนดเองฝ่ายเดียว เกษตรกรไม่มีส่วนในการกำหนดข้อตกลงในสัญญาแต่อย่างใด ซึ่งหากมองในแง่ของคู่สัญญา ย่อมไม่เป็นธรรมกับเกษตรกรตั้งแต่เริ่มเข้าทำสัญญา และเมื่อเข้าทำสัญญาแล้วหากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข บริษัทมีสิทธิยกเลิกสัญญาและเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจากการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่มีในสัญญาและไม่ปรากฏในสัญญา เกษตรกรถูกขูดรีดจากบริษัท สรุปเป็นประเด็นดังนี้

เกษตรกรไม่มีสิทธิใช้ปัจจัยการจากภายนอก ซึ่งเกษตรกรเห็นว่าไม่เป็นธรรมแก่เกษตรกร เพราะปัจจัยการผลิตที่บริษัทจัดหาให้นั้นเชื่อว่าจะมีคุณภาพประกอบการผลิต โดยเฉพาะลูกพันธุ์สุกรที่แม้ว่าจะมีการระบุจำนวนในสัญญาแต่ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนในแต่ละรอบ ขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการสุกรฆ่าและของตลาด ยิ่งไปกว่านั้น ในสัญญายังไม่มีมีการระบุเกรดของลูกพันธุ์ว่าในแต่ละรอบเกษตรกรจะได้ลูกพันธุ์เกรดใด หากประกอบการเลี้ยงได้ลูกพันธุ์เกรด A เกษตรกรก็จะได้กำไรมาก เพราะลูกพันธุ์เกรด A จะมีความแข็งแรง อัตราการตายต่ำ เจริญเติบโตดี ได้น้ำหนักมาก แต่หากเป็นสุกรเกรดต่ำลงมา ก็จะส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร เพราะลูกสุกรจะมีอัตราการตายสูง น้ำหนักน้อย ไม่ทนโรค นอกจากนี้อาหาร เวชภัณฑ์และวัคซีนก็เป็นปัจจัยการผลิตที่คุณภาพของสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกร หากบริษัทจัดหาอาหารและเวชภัณฑ์ที่ไม่มีคุณภาพสุกรก็จะมีน้ำหนักน้อย เกษตรกรก็จะมีรายได้น้อยตามไปด้วย นอกจากนี้ ปริมาณของอาหารนั้น เกษตรกรจะถูกบังคับให้ซื้อตามปริมาณที่บริษัทกำหนด และหากอาหารเหลือบริษัทก็จะไม่รับซื้อคืน แม้ว่าจะเก็บอาหารไว้ใช้ในรอบการเลี้ยงถัดไปได้ แต่คุณภาพก็จะลดลงตามระยะเวลา การกระทำเช่นนี้จึงเป็นการเพิ่มต้นทุนให้แก่เกษตรกรปัญหาเรื่องปริมาณและคุณภาพของปัจจัยการผลิตจึงเป็นสิ่งที่เกษตรกรถูกขูดรีดจากบริษัทมากที่สุด

เกษตรกรจะต้องปรับปรุงโรงเรือนและระบบภายในโรงเรือนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนในการเลี้ยงสุกร และการปรับปรุงโรงเรือนนั้น มิได้มีการกำหนดไว้ในสัญญาอย่างชัดเจน เพียงแต่ระบุว่าเกษตรกรต้องปรับปรุงโรงเรือนตามที่บริษัทกำหนดหรือบางบริษัทไม่ได้มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในสัญญาแต่อย่างใด ทั้งนี้ หากเกษตรกรไม่ดำเนินการก็อาจไม่ได้รับการต่อสัญญา นอกจากนี้ ตัวแทนบริษัทบางรายบังคับให้เกษตรกรต้องซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จากบริษัท เพราะตัวแทนบริษัทจะได้ส่วนแบ่งจากการขาย หากเกษตรกรไม่ดำเนินการก็จะกลั่นแกล้งด้วยการลงสุกรน้อยกว่าปกติหรือลงช้า ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำลง เนื่องจากต้องยืดระยะเวลาในการเลี้ยงในแต่ละรอบออกไป

แม้ว่าจะมีการระบุการรับซื้อสุกรและค่าความเสียหายไว้ในสัญญา อย่างไรก็ตามในความเป็นจริง การชั่งน้ำหนักสุกรนั้นอาจกระทำหน้าโรงเชือดทำให้อาจมีความคลาดเคลื่อนที่เกษตรกรไม่สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ บริษัทยังสามารถหักค่าความเสียหาย เช่น ในกรณีที่สุกรผิวไม่สวย มีแผล พิการ ซึ่งเกษตรกรไม่มีสิทธิตรวจสอบว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ในประเด็นนี้ เกษตรกรให้ความเห็นตรงกันว่า ในช่วงที่ราคาสุกรในท้องตลาดต่ำกว่าช่วงที่มีการเริ่มทำสัญญา บริษัทมักจะหักค่าความเสียหายสูง ทำให้การทำสัญญาไม่ได้เป็นการรับประกันว่าบริษัทจะรับซื้อสุกรในราคาที่ตกลงกันไว้แต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้น บริษัทส่วนใหญ่ไม่ได้จ่ายเงินค่าตอบแทนตรงตามระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลต่อการบริหารจัดการรายได้ของเกษตรกร โดยเฉพาะรายจ่ายประจำของเกษตรกร เช่น การชำระเงินกู้ ค่าจ้างแรงงาน ค่าไฟฟ้า-ประปา ทำให้เกษตรกรบางรายต้องกู้เงินนอกระบบเพื่อมาใช้จ่ายระหว่างรอเงินจากบริษัท

ระยะเวลาในการเลี้ยงเป็นอีกข้อกำหนดหนึ่งในสัญญาที่ส่งผลต่อรายได้ของบริษัท โดยทั่วไป การเลี้ยงสุกรขุนจะมีระยะเวลาประมาณ 4 เดือน ซึ่งจะเป็นช่วงที่สุกรมีน้ำหนักดีที่สุด แต่บริษัทอาจมีการจับสุกรก่อนหรือหลังจากระยะเวลาที่กำหนดในสัญญาขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด หากตลาดต้องการสุกรชำแหละปริมาณมาก บริษัทก็จะจับสุกรก่อนกำหนด ซึ่งเป็นช่วงที่สุกรยังไม่ได้ น้ำหนักเท่าที่ควร เกษตรกรก็จะมีรายได้น้อยลงตามน้ำหนักของสุกร แต่หากปริมาณสุกรชำแหละล้นตลาด บริษัทก็จะเลื่อนระยะเวลาในการจับสุกรออกไป ส่งผลต่อต้นทุนด้านอาหาร ค่าไฟฟ้า-ประปา ค่าจ้างแรงงานของเกษตรกรที่สูงขึ้น ขณะที่น้ำหนักของสุกรไม่เพิ่มตาม การผิดสัญญาเช่นนี้แม้ว่าจะมีความผิดของบริษัทแต่เกษตรกรก็ไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าขาดโอกาสได้ เพราะหากมีการฟ้องร้องบริษัท บริษัทก็จะไม่ต่อสัญญากับเกษตรกร

ในการเลี้ยงสุกรจะต้องมีคนเฝ้าฟาร์มตลอด 24 ชั่วโมง หากตัวแทนบริษัทเข้าตรวจสอบแล้วไม่พบคนเฝ้า บริษัทอาจไม่ต่อสัญญาเพราะเกษตรกรทำผิดข้อตกลง ซึ่งการที่มีข้อตกลงเช่นนี้ ทำให้เกษตรกรที่ใช้แรงงานในครัวเรือนไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ จะต้องมีคนเฝ้าฟาร์มตลอดเวลา ส่งผลกระทบกับความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคมรอบข้าง สำหรับเกษตรกรที่ใช้แรงงานรับจ้างในฟาร์ม เกษตรกรอาจไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง แต่ผลดังกล่าวเกิดกับแรงงานรับจ้างในฟาร์มดังกล่าวในหัวข้อถัดไป

นอกจากการขูดรีดที่ปรากฏจากเงื่อนไขหรือข้อตกลงในสัญญาแล้ว ยังมีการขูดรีดที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในประเด็นต่อไปนี้

เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตที่ต้องรับภาระนอกเหนือจากเงินค่าประกันและค่าปัจจัยการผลิตที่ต้องจ่ายให้กับบริษัทตามสัญญา ได้แก่ ค่าไฟฟ้า-ประปา ค่าจ้างแรงงาน ค่าเสียโอกาส และ

ค่าแรงของเกษตรกรและแรงงานในครอบครัวที่เกษตรกรทุกรายไม่ได้นำมาคำนวณเป็นค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ยังไม่รวมถึง “ค่าน้ำร้อนน้ำชา” ที่เกษตรกรต้องจ่ายให้กับตัวแทนบริษัทเพื่อให้ได้รับการบริการที่ดีและทีมจับสุกรที่ไม่ลักลอบนำสุกรไม่ขายระหว่างการขนส่ง

การทำเกษตรพันธสัญญายังส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร อาทิ ปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดจากกระบวนการเลี้ยงสุกรโดยเฉพาะในรายที่ใช้แรงงานตนเอง เกษตรกรต้องอยู่ทนกับกลิ่นเหม็นจากสิ่งปฏิกูล ผุนละอองจากอาหารสัตว์ และสารเคมีที่ใช้ในโรงเรือน หรือการบาดเจ็บจากการทำงาน รวมถึงการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอจากการที่ต้องตรวจตราโรงเรือนทุกชั่วโมง เป็นต้น

2. การขูดรีดที่เกิดกับแรงงานรับจ้างในฟาร์ม

เมื่อเกษตรกรถูกขูดรีดจากบริษัท ย่อมส่งผลให้เกษตรกรต้องหาทางออกเพื่อลดต้นทุนที่ถูกบริษัทขูดรีดไป และเมื่อไม่สามารถลดต้นทุนด้วยวิธีการอื่นได้ เนื่องจากปัจจัยการผลิตเกือบทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของบริษัท เกษตรกรจึงต้องขูดรีดเอาจากแรงงานรับจ้างในฟาร์ม เริ่มจากการจ้างแรงงานรับจ้างในฟาร์มทั้งหมดไม่มีสัญญาจ้าง แรงงานจึงไม่เข้าสู่ระบบแรงงานตามกฎหมาย ค่าแรงของแรงงานอยู่ที่ 9,000 – 15,000 บาทต่อเดือน ซึ่งการที่แรงงานได้รับค่าแรงเพียง 9,000 บาท นั้น ถือว่าต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดให้ไม่ต่ำกว่า 310 บาท/วัน (ค่าแรงขั้นต่ำของจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นจังหวัดที่ค่าแรงต่ำสุดในเขต 7) เพราะแรงงานต้องทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด แรงงานอาจได้รับค่าตอบแทนพิเศษบ้างในช่วงที่มีการจับสุกร ซึ่งต้องดำเนินการในช่วงเวลากลางวัน หรือมีเงินโบนัสในกรณีที่เกษตรกรขายสุกรได้กำไรดี อย่างไรก็ตาม เกษตรกรให้เหตุผลว่าแม้ว่าจะไม่ได้ให้ค่าตอบแทนพิเศษ แต่ก็ดูแลเรื่องที่พัก อาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคขั้นพื้นฐานของแรงงาน เนื่องจากตลอดรอบการเลี้ยงหากไม่จำเป็นจะไม่อนุญาตให้แรงงานรับจ้างในฟาร์มออกนอกฟาร์มเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค นอกจากนี้ หากแรงงานรับจ้างในฟาร์มเจ็บป่วยก็จะจัดหาหรือพาไปรักษาในสถานพยาบาลในพื้นที่โดยเกษตรกรเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย รวมถึงค่าใช้จ่ายในการต่อใบอนุญาตทำงานด้วย เกษตรกรจึงเห็นว่าการที่ให้ค่าแรงเพียง 9,000 บาทนั้น ไม่เป็นการเอาเปรียบแรงงานรับจ้างในฟาร์มแต่อย่างใด ในทัศนะของแรงงานรับจ้างในฟาร์ม นั้น แม้เงินค่าจ้างจะน้อยแต่แรงงานรับจ้างส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าว จึงเห็นว่าค่าแรงที่ได้รับนั้น เพียงพอที่จะส่งเสียให้ครอบครัว อีกทั้งการทำงานในฟาร์ม ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ที่พัก อาหาร เกษตรกรจะเป็นผู้จัดหาให้ ประเด็นด้านรายได้ แม้จะเป็นที่บุคคลภายนอกเห็นว่าเกษตรกรขูดรีดจากแรงงานรับจ้างในฟาร์ม แต่ทั้งเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์มต่างพอใจกับข้อตกลงนี้

ในส่วนของสวัสดิการอื่น ๆ นั้น แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมายจะมีสิทธิดีกว่าแรงงานที่เข้ามาทำงานผิดกฎหมายตรงที่มีประกันสุขภาพที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำ แต่สำหรับ

แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและแรงงานคนไทยจะไม่ได้รับสวัสดิการในส่วนนี้ เว้นแต่เป็นแรงงานไทยที่มีสิทธิ “บัตรทอง” ที่สามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของรัฐได้ แต่ก็ต้องเป็นโรงพยาบาลที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้เท่านั้น จึงเป็นอุปสรรคกับแรงงานไทยที่จะเข้ารับการรักษาพยาบาลหากเจ็บป่วย สิ่งที่สำคัญที่สุดที่แรงงานรับจ้างในฟาร์มไม่ได้รับคือ สวัสดิการเมื่อเกษียณหรือออกจากงาน ซึ่งยังเป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้ เว้นแต่ให้แรงงานรับจ้างเข้าสู่ระบบประกันสังคมซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และแรงงานรับจ้างเองก็ต้องส่งเงินสมทบในส่วนของแรงงานด้วย

สำหรับเวลาในการทำงานแต่ละวันนั้น แรงงานทุกรายต้องทำงานทุกวันไม่มี เวลาพักผ่อนของแรงงานไม่มีความแน่นอน และยังต้องมีแรงงานสลับกันเฝ้าโรงเรือนตลอด 24 ชั่วโมงตามเงื่อนไขในสัญญาอีกด้วย นอกจากนี้ การทำงานในฟาร์มสุกรมีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการทำงาน เช่น ปัญหาทางเดินหายใจจากการสูดฝุ่นจากอาหารสุกรหรือสารเคมีที่ใช้ในการทำความสะดวก ฯลฯ

นอกจากนี้ ปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรงในฟาร์มก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่แรงงานต่างด้าวได้รับสาเหตุหลักมาจากการถูกลงโทษจากเกษตรกรหรือหัวหน้าคนงาน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวจึงไม่กล้าที่จะแจ้งความดำเนินคดี ประเด็นนี้เกษตรกรให้เหตุผลว่าสาเหตุที่ต้องใช้ความรุนแรงส่วนหนึ่งมาจากการที่แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานชาย หากไม่มีการลงโทษที่เด็ดขาดจะไม่สามารถควบคุมแรงงานได้ และที่ต้องมีการลงโทษเกิดจากแรงงานลักขโมยสุกรหรืออาหารสุกรไปขายให้เกษตรกรรายอื่น หากไม่ลงโทษก็จะเป็นเยี่ยงอย่างให้แรงงานรายอื่นๆ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรจากภาวะพึ่งพาสู่ภาวะอิสระ

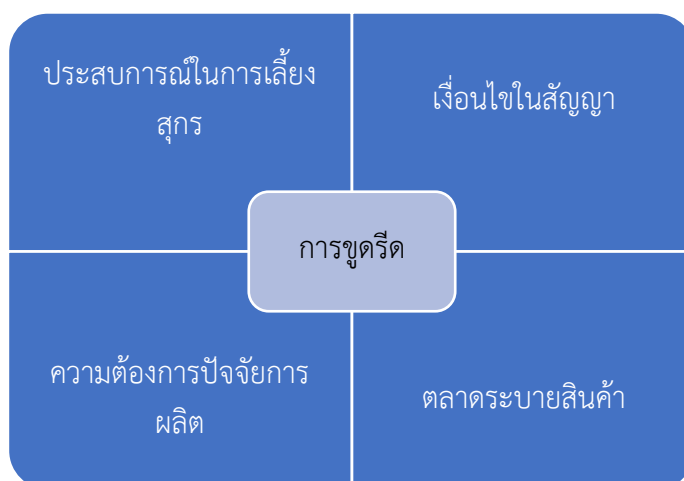
ผลการวิจัยพบว่า การเข้าสู่ระบบเกษตรพันธสัญญาทำให้เกษตรกรถูกขูดรีดเอาเปรียบจากบริษัท เกษตรกรจึงต้องหาวิถีทางที่จะลดการพึ่งพาและหาทางไปสู่ภาวะอิสระที่ไม่ต้องอยู่ภายใต้การขูดรีดจากบริษัท สำหรับเกษตรกรที่ไม่สามารถปรับตัวได้ต้องเลิกเลี้ยงสุกร แต่เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่สามารถหาวิธีการในการปรับตัวจนประสบความสำเร็จในการเลี้ยงสุกร ซึ่งการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรในพื้นที่เขต 7 มีจากภาวะพึ่งพาสู่ภาวะอิสระมีดังต่อไปนี้

1. สำหรับเกษตรกรที่ไม่ต้องการอยู่ในระบบเกษตรพันธสัญญาต่อไป เกษตรกรจะเปลี่ยนมาเลี้ยงสุกรแบบอิสระ โดยขายผลผลิตให้เลี้ยงสุกรในพื้นที่หรือแปรรูปสินค้าจำหน่ายให้ห้างสรรพสินค้า
2. เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกรและประสบความสำเร็จในการเลี้ยงสุกรสูงนั้นเป็นที่ต้องการของบริษัท เกษตรกรจึงมีอำนาจต่อรอง โดยหากบริษัทไม่แก้ไขข้อตกลงในสัญญาตามที่เกษตรกรต้องการ เช่น บริษัทไม่เพิ่มปริมาณสุกรในแต่ละรอบ เกษตรกรก็จะเปลี่ยนบริษัทคู่สัญญา บริษัทจึงต้องทำตามที่เกษตรกรต้องการ

3. เกษตรกรบางรายใช้วิธีการเปลี่ยนบริษัทคู่สัญญา หากบริษัทใดมีข้อตกลงที่ดี พันธุ์สุกมีคุณภาพ ให้ราคารับซื้อสูง มีตัวแทนบริษัทที่ดี เกษตรกรก็จะทำสัญญากับบริษัทนั้นต่อไป แต่หากบริษัทใดมีข้อตกลงที่เกษตรกรเห็นว่ามีการเอารัดเอาเปรียบเกษตรกรจนเกินไป เกษตรกรก็จะเปลี่ยนบริษัทคู่สัญญาไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเจอบริษัทที่เป็นที่พอใจ

4. สำหรับรายที่ไม่ประสงค์จะเปลี่ยนบริษัทคู่สัญญา เกษตรกรจะหาวิธีการเลี้ยงที่ทำให้สุกมีน้ำหนักดี ลดต้นทุนการผลิต เช่น การปรับอุณหภูมิภายในโรงเรือนให้เหมาะสม หรือให้อาหารเสริมที่มีต้นทุนต่ำ ได้แก่ หยวกกล้วย น้ำหมักชีวภาพ รำข้าว ทั้งนี้ การให้อาหารเสริมเช่นนี้เป็นข้อห้ามที่ถูกกำหนดไว้ในสัญญา เพราะบริษัทต้องการขายอาหารเสริมที่บริษัทผลิตเอง เกษตรกรจึงต้องทำโดยไม่ให้บริษัททราบ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพประกอบที่ 1: องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยพบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรถูกบริษัททุจริตเกิดจากปัจจัย 4 ประการ ได้แก่

1. เกษตรกรขาดประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกร จึงต้องพึ่งพาองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากบริษัท บริษัทจึงเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลเหนือเกษตรกร

2. เงื่อนไขในสัญญาที่มีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูปที่เกษตรกรไม่มีอำนาจในการแก้ไข ข้อตกลงในสัญญา ซึ่งหมายความว่ารวมถึงปริมาณสุกรที่จะเลี้ยงในแต่ละรอบและราคาซื้อขายสุกรและ ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ

3. ความต้องการปัจจัยการผลิต เนื่องจากการเลี้ยงสุกรในระบบเกษตรพันธสัญญา เกษตรกร ไม่ต้องจัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง แต่เป็นหน้าที่ของบริษัทในการจัดหาลูกพันธุ์ อาหาร วัคซีน แม้ว่าเกษตรกรเห็นว่าการที่บริษัทจัดหาปัจจัยการผลิตเหล่านี้ให้จะเป็นประโยชน์ เนื่องจากเกษตรกร ไม่ต้องเสียเวลาในการจัดหาปัจจัยในการผลิตด้วยตนเอง อีกทั้งยังไม่ต้องสำรองเงินสำหรับซื้อปัจจัย การผลิต เพราะบริษัทจะหักจากรายได้หลังขายผลผลิต อย่างไรก็ตาม เกษตรกรบางรายเห็นว่า การที่ บริษัทบังคับซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัทนั้น ทำให้เกษตรกรไม่มีโอกาสได้เลือกปัจจัยการผลิตที่มี คุณภาพและราคาที่เป็นธรรม หากบริษัทจัดหาปัจจัยการผลิตไม่มีคุณภาพ ก็จะส่งผลต่ออัตราการรอด และน้ำหนักของสุกรและกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรตามมา

4. ตลาดเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เหตุเพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรไม่มีความรู้ด้านการตลาด โดยเฉพาะการเลี้ยงในปริมาณมาก อีกทั้งไม่ต้องการเผชิญความผันผวนของราคา เมื่อเป็นเช่นนี้ เกษตรกรจึงต้องพึ่งพาบริษัทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ ในสัญญายังระบุว่าพันธุ์สุกรเป็น ทรัพย์สินของบริษัท เกษตรกรไม่สามารถขายให้บุคคลอื่นได้ ดังนั้น บริษัทจึงใช้เงื่อนไขนี้เป็นเครื่องมือ ในการขูดรีดจากเกษตรกร โดยเป็นผู้ผูกขาดตลาดทั้งตลาดรับซื้อสุกร และตลาดขายปัจจัยการผลิตแต่ เพียงผู้เดียว

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า เกษตรพันธสัญญาในพื้นที่ เขต 7 มีรูปแบบเกษตรพันธ- สัญญาในการเลี้ยงสุกรสองรูปแบบหลัก คือ เกษตรพันธสัญญาแบบจ้างเลี้ยงและเกษตรพันธสัญญา แบบประกันราคา ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบตามหลักเกณฑ์ Product management contracts ของ Baumann (2000) และ Total Contract ของ Singh (2005) เนื่องจากสัญญาที่พบในพื้นที่เขต 7 เป็นสัญญาที่บริษัทมีบทบาทควบคุมกระบวนการผลิตในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดรูปแบบโรงเรือน วัสดุอุปกรณ์ การจัดหาปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เช่น พันธุ์สุกร อาหาร อีกทั้งบริษัทยังเป็นผู้กำหนด ราคาซื้อ-ขาย ปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่รับซื้อจากเกษตรกร นอกจากรูปแบบที่มีความสอดคล้อง กับรูปแบบ Product management contracts ของ Baumann ยังพบว่า บริษัทยังมี Embedded services ทำหน้าที่ในการจัดหาปัจจัยการผลิตทั้งที่เป็นตัวเงินหรือไม่ใช่เงินที่บริษัทจัดหาให้แก่ เกษตรกร สำหรับในพื้นที่เขต 7 นั้น บริษัทยังเป็นแหล่งเงินทุนให้กับเกษตรกร โดยคิดอัตราดอกเบี้ย

พิเศษหรือไม่คิดดอกเบี้ย หรือที่เรียกว่า Interest rates for pre-financing of input delivery และสำหรับบริษัทขนาดเล็กที่ไม่ได้มีการให้บริการดังกล่าว ก็จะทำหน้าที่เป็นคนกลางในการจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่เกษตรกรหรือทำสัญญาสามฝ่ายระหว่างเกษตรกร บริษัท และสถาบันการเงิน ซึ่งบริษัทจะทำหน้าที่ในการหักเงินค่าตอบแทนของเกษตรกรให้แก่สถาบันการเงิน

แม้ว่ารูปแบบเกษตรพันธสัญญาในพื้นที่เขต 7 จะมีสองรูปแบบ แต่เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำสัญญาแบบประกันราคา เพราะได้ค่าตอบแทนสูงกว่า ทั้งนี้ การทำสัญญาแบบประกันราคาก็มีความเสี่ยงสูงเช่นกัน เนื่องจากหากเกิดความเสียหายใด ๆ ระหว่างการเลี้ยง เช่น สุกตาย เจ็บป่วย หรือแม้แต่การถูกลักขโมยระหว่างการขนส่ง เกษตรกรต้องรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่ฝ่ายเดียว แม้ว่าความเสียหายจะเกิดบริษัท เช่น สุกไม่มีคุณภาพ ทีมจับสัตว์ลักสุกไปขาย นอกจากนี้ การทำเกษตรพันธสัญญายังเป็นการบีบบังคับให้เกษตรกรต้องพึ่งพาบริษัทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการพึ่งพาได้เอง ส่งผลให้เกษตรกรถูกขูดรีดจากบริษัททั้งจากเงื่อนไขในสัญญาและการขูดรีดแอบแฝงที่บริษัทกระทำต่อเกษตรกรอันกระทบไปถึงแรงงานรับจ้างในฟาร์ม

การขูดรีดที่เกษตรกรถูกระทำนั้น เกิดขึ้นนั้นปรากฏทั้งในสัญญาและที่ไม่ปรากฏในสัญญาหรือการขูดรีดแบบแอบแฝง ซึ่งการขูดรีดที่เกิดขึ้นนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Little and Watts (1994) ที่ว่า การทำเกษตรพันธสัญญาเป็นการเอาเปรียบแรงงาน เห็นได้จากการที่เกษตรกรต้องอยู่เฝ้าฟาร์มตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่กำหนดไว้ในสัญญา หรือแม้ว่าเกษตรกรจะจ้างแรงงานเฝ้าฟาร์ม แต่เกษตรกรเองก็ไม่สามารถออกนอกพื้นที่ได้ไกล เพราะหากเกิดเหตุฉุกเฉิน เช่น ไฟฟ้าดับก็จะต้องรีบดำเนินการแก้ไข นอกจากนี้เกษตรกรยังถูกเอาเปรียบจากเงื่อนไขในการเลี้ยง การรับซื้อผลผลิต ราคาปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิต โดยไม่เป็นธรรม หรือแม้ว่าจะมีการตกลงราคาซื้อขาย แต่ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น บริษัทสามารถหักค่าความเสียหายโดยไม่มีหลักฐานยืนยันกับเกษตรกรว่าความเสียหายเหล่านั้นเกิดขึ้นจริงหรือไม่ มีเพียงเอกสารการเงินที่ระบุจำนวนเงินที่หักจากราคารับซื้อสุกรเท่านั้น ซึ่ง Pindyck and Rubinfeld (2013) ให้เหตุผลว่าปัญหาดังกล่าวเกิดจากลักษณะของตลาดในระบบเกษตรพันธสัญญาที่เป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ บริษัทมีอำนาจต่อรองสูงกว่าเกษตรกร ทำให้เกษตรกรต้องยอมรับข้อตกลงในสัญญาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สำหรับแรงงานรับจ้างในฟาร์มก็ถูกขูดรีดจากเกษตรกร ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากเงื่อนไขของสัญญาที่เกษตรกรทำกับบริษัท อีกส่วนหนึ่งมาจากเกษตรกรเจ้าของฟาร์มโดยเกษตรกรจะทำการจ้างแรงงานโดยไม่มีสัญญาจ้าง และจ่ายค่าตอบแทนให้แก่แรงงานรับจ้างในฟาร์มน้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำและทำงานโดยไม่มีวันหยุด ซึ่งเป็นการเอาเปรียบแรงงานอย่างมาก ปรากฏการณ์เช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของอดัม สมิธ (อ้างถึงใน Brue and Grant, 2012) และคาร์ล มาร์กซ์ (อ้างถึงใน Cohen,

2011) ที่ว่า การที่นายจ้างจ่ายค่าแรงให้แก่แรงงานน้อยกว่ามูลค่าที่แรงงานสร้างขึ้น นายจ้างก็จะเป็นผู้ดูดซับเอามูลค่าส่วนเกินของแรงงานไปในรูปของกำไร สิ่งเหล่านี้ยังไม่รวมถึงการทำร้ายร่างกายที่แรงงานรับจ้างต้องประสบ

เมื่อถูกขูดรีดอย่างหนัก เกษตรกรจึงต้องหาทางเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้ เกษตรกรจำนวนหนึ่งมีการรวมตัวเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับบริษัท หรือแม้แต่การออกจากระบบเกษตรพันธสัญญาและมีการรวมตัวกันเพื่อขายผลผลิต ทางออกดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Thongpanya (2018) และการสร้างเครือข่ายยังทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ในการเลี้ยง ทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาทักษะในการเลี้ยงสุกรเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มกำไรได้ สำหรับเกษตรกรที่ยังต้องการอยู่ในระบบเกษตรพันธสัญญาแต่ไม่สามารถทนการขูดรีดจากบริษัทได้ ส่วนหนึ่งเลือกที่จะหาบริษัทคู่สัญญาใหม่ที่มีข้อตกลงที่เกษตรกรยอมรับได้ แต่บางส่วนก็ต้องออกจากระบบเกษตรพันธสัญญาทางเลือกเช่นนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาของ Schulze, Spiller and Theuvsen (2006) ที่ว่า เกษตรกรบางรายเลือกที่จะออกจากระบบเกษตรพันธสัญญา ขณะที่บางรายเลือกที่จะต่อรองแก้ไขเงื่อนไขในสัญญา

สรุป

จากการวิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบของเกษตรพันธสัญญาในพื้นที่เขต 7 เหมือนกับรูปแบบของเกษตรพันธสัญญาที่ใช้กันทั่วไปทั้งในรูปแบบของสัญญาจ้างเลี้ยง และสัญญาประกันราคา แต่อาจมีความแตกต่างในประเด็นข้อตกลงหรือเงื่อนไขในสัญญาตามบริบทของพื้นที่ เช่น การจัดหาแรงงานรับจ้างในฟาร์ม และสัญญาทุกรูปแบบเกษตรกรก็ต้องพึ่งพาบริษัททั้งจากเงื่อนไขในสัญญาและเหตุผลอื่น ๆ นอกเหนือสัญญา ซึ่งการพึ่งพาตัวเองส่งผลให้เกษตรกรถูกขูดรีดจากบริษัททั้งทางตรง และการขูดรีดแอบแฝงที่บริษัทและตัวแทนบริษัทหาประโยชน์จากเกษตรกร และเมื่อเกษตรกรถูกขูดรีด ย่อมต้องหาวิถีทางในการลดการขูดรีด ซึ่งส่งผลให้เกิดการขูดรีดแรงงานรับจ้างในฟาร์มอีกทอดหนึ่ง และเมื่อถูกขูดรีดจนถึงจุดที่เกษตรกรไม่อาจทนต่อไปได้ เกษตรกรจึงหาทางปรับตัวเพื่อเข้าสู่ภาวะอิสระ โดยอาจใช้วิธีการเปลี่ยนบริษัทคู่สัญญาหรือการรวมกลุ่มเพื่อลดการขูดรีด และสร้างอำนาจต่อรองกับบริษัท ซึ่งวิธีการดังกล่าวแม้ว่าจะลดการขูดรีดลงได้ แต่ก็ยังไม่ทำให้เกษตรกรเข้าสู่ภาวะอิสระอย่างแท้จริง เกษตรกรจำนวนหนึ่งจึงเลือกที่จะออกจากระบบเกษตรพันธสัญญา และเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงสุกรแบบอิสระ และหาตลาดรับซื้อผลผลิตด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาตัวแบบของสัญญาที่มีความเป็นธรรมแก่ทั้งเกษตรกร และสร้างกลไกในการยุติข้อพิพาทระหว่างเกษตรกร และบริษัทที่สามารถนำมาใช้ได้จริง
2. สนับสนุนให้มีการสร้างระบบประกันสังคม และสวัสดิการอื่น ๆ ให้แก่เกษตรกรและแรงงานรับจ้างในฟาร์ม
3. สนับสนุนระบบประกันภัยเพื่อลดความเสี่ยงภัยของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ให้ครอบคลุมทุกภาคของประเทศไทย และครอบคลุมประเภทของสัตว์ที่มีการทำเกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย
2. ควรมีการศึกษารูปแบบของเกษตรพันธสัญญาที่เป็นธรรมกับเกษตรกรและบริษัท

References

- Baumann, P. (2000). *Equity and Efficiency in Contract Farming Schemes: The Experience of Agricultural Tree Crops*. Working Paper 139. London: Overseas Development Institute.
- Brue, Stanley L. and Grant, Randy. (2013). *The Evolution of Economic Thought*. (8th ed.). Ohio: South-West Cengage Learning. (2007).
- Cohen, G.A. (2011). The Labor Theory of Value and the Concept of Exploitation. *Philosophy & Public Affairs*, 8(4). Retrieved May 11, 2020 from <https://e-tcs.org/wp-content/uploads/2014/03/cohen-exploitation-and-theory-of-value.pdf>
- Little, P.D. & Watts, M.J., (1994). *Living under contract: contract farming and agrarian transformation in sub-Saharan Africa*. Madison, University of Wisconsin Press. Retrieved from <https://uwpress.wisc.edu/books/0331.htm>
- Pindyck, R.S. and Rubinfeld, D.L.. (2013). *Microeconomics*. (8th ed.). New York: Pearson.(2001).
- The Secretariat Office of Contract Farming Promotion and Development Commission. (n.d.). *Entrepreneur Registration List*. Retrieved June 16, 2021 from

<https://contractfarming.moac.go.th/v2/index.php?module=biz&view=html&handle=listb&menutop=biz>

- Singh, S. (2002). Multi-National Corporations and Agricultural Development: A Study of Contract Farming in The Indian Punjab”, *Journal of International Development*. No 14, 181–194.
- Singh, S. (2005). Role of the state in contract farming in Thailand: experience and lessons. *ASEAN Economic Bulletin*. Retrieved May 5, 2020 from <http://v-reform.org/wp-content/uploads/2012/08/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B8%AD-contract-farming1.pdf>
- Singh, S. (2006). *Contract Farming and the State. (Experiences of Thailand and India)*. Delhi: Kalpaz Publications.
- Schulze, B., Spiller, A. & Theuvsen, L. (2006). More Trust Instead of More Vertical Integration in the German Pork Production? Empirical Evidence and Theoretical Considerations. *European Association of Agricultural Economist Seminar 99th*. Bonn, Germany.
- Sueb wattana, T., Phrut tinarakorn, P. (1988). *Rice: in Late Ayutthaya B.E.2199-2310”, Khao Prai-Khao Chao of Siameses*. Silapawattanatham Printing.
- Thongpanya, T. (2018). Process and conditions of the decision for an entrance into contract farming system of farmers in Nakhon Pathom Province. *Journal of Liberal Arts*. 10(1), 254-277.
- Vimuktalob, C. (1988). *Land Tenure and Land Rent Systems in the Chiang Mai Valley*. (Master’s thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Ouyyanont, P. & Wanaset, A. (n.d.). *Contract Farming: Mechanism to create inequality and fairness?*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.